

ingediend op **307** (2024-2025) – Nr. 1
30 april 2025 (2024-2025)

Conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Bart Van Opstal, Adeline Blancquaert, Tom Lamont,
Anke Van dermeersch en Chris Janssens

over de evaluatie en bijsturing van het sanctiepallet
waarover de jeugdrechtbanken beschikken
op basis van het decreet van 15 februari 2019
betreffende het jeugddelinquentierecht

1. Samenvatting

De indieners van deze conceptnota voor nieuwe regelgeving vragen uitdrukkelijk om het sanctiepallet waarover de jeugdrechtbanken beschikken in het kader van het Vlaamse decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, hierna het Jeugddelinquentiedecreet te noemen, dringend aan een grondige evaluatie te onderwerpen. In het bijzonder de vonnissen en arresten die de jeugdrechtbanken en hoven op basis van dat decreet hebben uitgevaardigd voor minderjarigen die zeer zware delicten hebben gepleegd, moeten op een wetenschappelijke manier worden getoetst aan de essentiële ambitie van het Vlaamse jeugddelinquentierecht, namelijk: "het voorzien in een duidelijk, maatschappelijk normbevestigend antwoord op delicten gepleegd door minderjarigen en waarbij de verantwoordelijkheid van de jonge dader niet ontweken wordt".

In die optiek stellen de indieners van deze conceptnota voor dat de Vlaamse Regering op basis van de resultaten van die evaluatie bepaalt voor welke zware, door een minderjarige gepleegde delicten aan de jeugdrechtbank de mogelijkheid wordt ontzegd om nog langer de lichtste sancties uit het bestaande sanctiepakket op te leggen (zie artikel 29, §2, van het Jeugddelinquentiedecreet). Ze vragen dan ook aan de Vlaamse Regering om de vigerende bepalingen in het decreet in die zin aan te passen.

2. Situering

Met de zesde staatshervorming zijn de bevoegdheden over de aanpak van jeugddelinquentie naar het deelstaatsniveau overgeheveld. In die optiek zag op Vlaams niveau het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht het levenslicht.

In de memorie van toelichting die aan de totstandkoming en uitvaardiging van het Vlaamse jeugddelinquentierecht voorafging, wordt de doelstelling van het Jeugddelinquentiedecreet expliciet omschreven: "De essentiële ambitie van het jeugddelinquentierecht betreft het voorzien in een duidelijk, maatschappelijk normbevestigend antwoord op delicten gepleegd door minderjarigen en waarbij de verantwoordelijkheid van de jonge dader niet ontweken wordt. Deze reactie is helder afgescheiden van, maar vlot combineerbaar met jeugdhulp wanneer nodig. Het jeugddelinquentierecht omvat dan ook slechts een deel van het jeugdrecht, namelijk de reacties op jeugddelinquentie, inclusief de afhandeling op niveau van het openbaar ministerie."

In de loop van de voorbije jaren heeft de Vlaamse decreetgever het Jeugddelinquentiedecreet steeds verder verfijnd, zodat het openbaar ministerie, de jeugdrechters, en ook de jeugdrechtbanken intussen over een zeer uitgebreid pallet aan maatregelen en sancties beschikken om de vermelde doelstelling, namelijk "het voorzien in een duidelijk normbevestigend antwoord op delicten gepleegd door minderjarigen en waarbij de verantwoordelijkheid van de jonge dader niet ontweken wordt", maximaal te kunnen realiseren.

Voor de afhandeling op het niveau van de jeugdrechtbanken geldt op dit ogenblik de hieronder beschreven regeling.

Als minderjarigen dermate zware criminele feiten plegen dat noch een afhandeling op het niveau van het openbaar ministerie met toepassing van artikel 8 tot en met 13 van het Jeugddelinquentiedecreet, noch een afhandeling door de jeugdrechter met toepassing van artikel 20 tot en met 27 van het Jeugddelinquentiedecreet opportuun wordt geacht, beschikt de procureur des Konings alsnog over de mogelijkheid om de zaak via dagvaarding van de minderjarige aanhangig te maken bij de jeugdrechtbank.

Als de zaak eenmaal is ingeleid bij de jeugdrechtbank, is artikel 29, §2, van het Jeugddelinquentiedecreet van toepassing voor het opleggen van sancties:

“§2. De jeugdrechtbank kan, in voorkomend geval op cumulatieve wijze, in opgaande graad van het ingrijpende karakter van de sanctie de volgende sancties opleggen:

- 1° berispen;
- 2° geen sanctie opleggen gelet op wat als maatregel is uitgevoerd of is doorlopen;
- 3° een positief project uitvoeren van ten hoogste 220 uur;
- 4° een ambulante sanctie;
- 5° voorwaarden;
 - a) een elektronische monitoring, gecombineerd met begeleiding van drie of zes maanden;
 - b) toevertrouwen aan een forensische kinder- en jeugdpsychiatrische afdeling van een psychiatrisch ziekenhuis, als dat na een psychiatrische expertise noodzakelijk blijkt;
- 6° toevertrouwen aan kortverblijf in een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling voor een periode van veertien dagen;
- 7° toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor personen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten begeleiding van drie, zes of negen maanden;
- 8° toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor personen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar.”

Bij zijn beslissing over de sanctie die zal worden opgelegd, houdt de jeugdrechtbank rekening met de factoren, vermeld in artikel 16, §1, eerste lid, van het Jeugddelinquentiedecreet:

“§1. Om de beslissing tot het opleggen van een reactie te nemen, houdt de jeugdrechter of de jeugdrechtbank rekening met al de volgende factoren:

- 1° de ernst van de feiten, de schade en de gevolgen voor het slachtoffer;
- 2° de persoonlijkheid en maturiteit van de minderjarige verdachte of delictpleger;
- 3° recidive, of het risico op recidive;
- 4° de veiligheid van de maatschappij;
- 5° de leefomgeving van de minderjarige verdachte of delictpleger;
- 6° de veiligheid van de minderjarige verdachte of delictpleger.”

Uit het vonnis van de jeugdrechtbank moet bovendien duidelijk blijken op welke wijze met al die factoren rekening is gehouden (artikel 16, §1, tweede lid, van het Jeugddelinquentiedecreet).

De Vlaamse decreetgever heeft bovendien expliciet bepaald dat de sancties, vermeld in artikel 29, §2, 1° tot en met 5°/1, van het Jeugddelinquentiedecreet, altijd de voorkeur verdienen boven het toevertrouwen van de minderjarige delictpleger aan een afdeling in een gemeenschapsinstelling, ingericht voor minderjarigen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van het Jeugddelinquentiedecreet (artikel 29, §3).

3. Probleemstelling

In 2023 hebben de jeugdparketten 182.335 nieuwe jeugdbeschermingszaken geregistreerd.¹ Dat is een opvallende stijging ten opzichte van 2022 (163.646 zaken) en bovendien het hoogste instroomcijfer sinds het begin van de officiële jaarstatistiek van de jeugdparketten.

¹ Openbaar ministerie – Bureau Statistische Analyse, Jaarstatistiek 2023 van de jeugdparketten: belangrijkste cijfers, vaststellingen en analyses, 13 juni 2024

https://www.om-mp.be/sites/default/files/Jstat_2023_JEUGD_analysenota_NL_2024.06.12.pdf.

Een opsplitsing van die jeugdbeschermingszaken toont aan dat in 2023 zowel het aantal als misdrijf omschreven feiten (MOF) als het aantal verontrustende situaties (VOS) is gestegen in vergelijking met 2022, respectievelijk van 60.511 zaken in 2022 naar 68.512 zaken in 2023, en van 103.135 zaken in 2022 naar 113.823 zaken in 2023.

Bij de toegenomen MOF-zaken is voor de meeste grote tenlasteleggingsgroepen een stijgende trend in 2023 te zien. Opvallend daarbij is de forse stijging van het aantal inbreuken inzake openbare overlast en verkeer (+79%). De zaken met betrekking tot persoonsdelicten (+12%), eigendomsdelicten (+9%) en in materies van familie en publieke moraal (+9%) toonden eveneens een stijging. Een lichtere stijging manifesteert zich bij de zaken met betrekking tot inbreuken tegen de openbare veiligheid en openbare orde (+3%). Alleen bij de zaken met betrekking tot drugs en doping bleef de instroom nagenoeg stabiel (+1%).

Niet alleen het aantal jeugddelicten neemt toe, ook de leeftijd waarop minderjarigen hun eerste criminele feiten plegen, daalt steeds verder. Op basis van hun leeftijd op het moment dat ze een als misdrijf omschreven feit zouden hebben begaan, vormen de 16-tot-18-jarigen in 2023 nog altijd de grootste groep (47%), gevolgd door de 14-tot-16-jarigen (36%). De 12-tot-14-jarigen waren betrokken in 13% van de MOF-zaken. In vergelijking met 2014 is het aandeel van de leeftijdsgroep 16-tot-18-jarigen in 2023 echter afgenomen (van 50% in 2014 naar 47% in 2023), terwijl het aandeel van de leeftijdsgroep 14-tot-16-jarigen is toegenomen (van 33% in 2014 naar 36% in 2023).

Op 24 februari 2025 luidde Eric Snoeck, commissaris-generaal van de Federale Politie, bovendien de alarmklok, omdat steeds meer minderjarige jonge daders opduiken in dossiers van zware criminaliteit. Voor een handvol geld zijn bepaalde tieners bereid om verschrikkelijke feiten te plegen.² Nog volgens de commissaris-generaal moet worden nagegaan of de algemene aanpak van de jeugdcriminaliteit niet dringend moet worden gewijzigd, maar hoe dat concreet moet gebeuren, is volgens hem een prerogatief van de politiek.³

Bovendien kan alleen maar worden vastgesteld dat een aantal jeugdrechtbanken in recente dossiers van zware jeugdcriminaliteit extreem lichte straffen hebben uitgesproken ten aanzien van minderjarige daders en zich daarvoor verschuilen achter artikel 29, §3, van het Jeugddelinquentiedecreet. Op die manier hebben ze bijzonder weinig aandacht voor de gevolgen voor de slachtoffers of de impact van die ernstige criminele feiten op de maatschappij.

Enkele voorbeelden die ook al tijdens de behandeling van de vraag om uitleg van Hans Bonte op 19 maart 2025 (*Vragen om uitleg* VI.Parl. 2024-25, nr. 397) in de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën, Begroting, Justitie en Onroerend Erfgoed van het Vlaams Parlement aan bod kwamen, maken dat duidelijk: brandstichting in een oud winkelcentrum die finaal leidde tot de dood van twee brandweerlieden, en zinloze geweldpleging op een chauffeur van De Lijn met een kaak- en neusbreuk tot gevolg, verdienen in de ogen van een aantal jeugdrechtbanken alleen maar een berisping.

De tussenkomst van Toon Vandeurzen tijdens de hierboven vermelde commissievergadering was zeer betekenisvol: "Ik denk dat niemand, maar dan ook niemand – niet in dit halfroond, niet in de maatschappij, niet in de rechtbank of bij de nabestaanden – het gevoel heeft dat het juiste maatschappelijke antwoord is gegeven op de zware criminaliteit die zich heeft voorgedaan." Zijn vraag om nog tijdens de huidige legislatuur een evaluatie uit te voeren van het sanctiepallet dat op dit ogenblik beschikbaar is in het jeugdsanctierecht om straffeloosheid bij zeer zware

² De Standaard, 24 februari 2025.

³ BELGA, 24 februari 2025.

vormen van jeugdcriminaliteit te allen tijde te voorkomen, is dan ook volkomen terecht en ligt bovendien volledig in het verlengde van wat de indieners van deze conceptnota willen bereiken.

Ook de Vlaamse minister van Justitie erkende tijdens die commissievergadering de in deze conceptnota beschreven problematiek van toenemende zware jeugdcriminaliteit waarop een aantal jeugdrechtbanken geen antwoord of een weinig afdoend antwoord bieden. Meer zelfs, de minister toonde zich expliciet bereid om dergelijke hiaten in het Jeugddelinquentiedecreet zo snel mogelijk weg te werken.

4. Voorstel

Het voorstel in deze conceptnota voor nieuwe regelgeving is tweeledig:

- 1° de indieners vragen aan de Vlaamse minister van Justitie uitdrukkelijk om het sanctiepallet waarover de jeugdrechtbanken in het kader van het Vlaamse Jeugddelinquentiedecreet beschikken, dringend aan een grondige evaluatie te onderwerpen. Daarbij moeten vooral de vonnissen en arresten die respectievelijk door de jeugdrechtbanken op basis van dit decreet werden uitgevaardigd ten aanzien van minderjarigen die zeer zware delicten hebben gepleegd, op een wetenschappelijke manier worden getoetst aan:
 - a) de essentiële ambitie van het Vlaamse jeugddelinquentierecht, die moet zorgen voor “een duidelijk, maatschappelijk normbevestigend antwoord op delicten gepleegd door minderjarigen en waarbij de verantwoordelijkheid van de jonge dader niet ontweken wordt”;
 - b) de correcte toepassing van artikel 16, §1, van het Jeugddelinquentiedecreet door de jeugdrechters en magistraten bij de uitvaardiging van hun vonnissen en arresten;
- 2° in het verlengde daarvan vragen de indieners aan de Vlaamse Regering om, rekening houdend met de resultaten van die grondige evaluatie, te bepalen voor welke zware delicten die door minderjarigen werden gepleegd, aan de jeugdrechtbanken de mogelijkheid moet worden ontzegd om nog langer de lichtste sancties uit het bestaande sanctiepakket, vermeld in artikel 29, §2, 1° tot en met 5°, van het Vlaamse decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht, op te leggen, en de vigerende bepalingen in het decreet in die zin aan te passen.

Bart VAN OPSTAL
Adeline BLANCQUAERT
Tom LAMONT
Anke VAN DERMEERSCH
Chris JANSSENS